

ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดจากการทำงาน
ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนอมนามัยปี 2547

นายมนตรี ธิจิตติภูมิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชีวเวชศาสตร์ ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-1235-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16 ก.พ. 2549

I 2203080X

PREVALENCE OF / AND FACTORS RELATED TO OCCUPATIONAL STRESS
AMONG HEALTHCARES WORKERS IN HEALTH CENTERS, 2004

Mr.Montri Lijutipoom

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Occupational Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Faculty of Medicine

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-53-1235-5

มนตรี ลิจูติภูมิ : ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดจากการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนอมนัมปี 2547. (PREVALENCE OF / AND FACTORS RELATED TO OCCUPATIONAL STRESS AMONG HEALTHCARE WORKERS IN HEALTH CENTERS, 2004) อ. ที่ปรึกษา: ผศ.นพ.สุนทร สุภพงษ์, อ.ที่ปรึกษา ร่วม: ผศ.นพ.วิโรจน์ เขียมจรัสรัมย์ 123 หน้า . ISBN 974-53-1235-5.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความชุกของความเครียดจากการทำงานและศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดจากการทำงานในเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนอมนัมปีในประเทศไทย ปี 2547 ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง เก็บข้อมูลด้วยแบบทดสอบความเครียดสวนปรุงและแบบทดสอบความเครียดจากการทำงานที่พัฒนาตาม Job demand-control model ระหว่างพฤศจิกายน 2547 – มกราคม 2548 จำนวน 1,906 ฉบับ ได้รับตอบกลับ 1,465 ชุด คิดเป็นร้อยละ 76.9

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.9) สถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 67.1) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 67.5) อายุและระยะเวลาปฏิบัติงานเฉลี่ยเท่ากับ 35.5 และ 14 ปี ตามลำดับ ความชุกของความเครียดจากการทำงานและความเครียดทั่วไปในเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่ากับ ร้อยละ 28.8 และ 24.8 ปัจจัยที่มีโอกาสเพิ่มความเครียดจากการทำงาน ได้แก่ ความต้องการในงานสูงมีโอกาสพบความเครียดจากการทำงาน 2.14 เท่า (95% CI=1.56-2.93) และความต้องการพัฒนาทักษะในงานสูงมีโอกาสพบความเครียดจากการทำงาน 1.95 เท่า (95% CI=1.36-2.81) ปัจจัยที่มีโอกาสลดความเครียดจากการทำงาน ได้แก่ ความสามารถในการควบคุม/ตัดสินใจสูงมีโอกาสพบความเครียดจากการทำงาน 0.25 เท่า (95% CI=0.18-0.35) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานต่ำมีโอกาสพบความเครียดจากการทำงาน 0.26 เท่า (95% CI= 0.19 – 0.37) และ การได้รับสวัสดิการสูงมีโอกาสพบความเครียดจากการทำงาน 0.50 เท่า (95% CI=0.39-0.62) และปัจจัยอื่นที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความเครียดจากการทำงาน ได้แก่ ตำแหน่งเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข รายได้ของครอบครัวที่ไม่เพียงพอ ภาระหนักต่อการดูแลครอบครัว ความขัดแย้งในครอบครัว ความคิดเห็นต่อโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

สิ่งที่ควรได้รับการปรับปรุง ได้แก่ เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในสถานีนอมนัมปี ปรับปรุงระบบการทำงานให้เกิดความเหมาะสม พัฒนาทักษะในการทำงานด้านต่างๆแก่เจ้าหน้าที่ และปรับปรุงสวัสดิการด้วยการเพิ่มเงินเดือนและค่าตอบแทนต่างๆให้สูงขึ้น

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

สาขาวิชา อาชีวเวชศาสตร์

ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษารวม.....

4674760130: MAJOR OCCUPATIONAL MEDICINE

KEY WORD: PREVALENCE / OCCUPATIONAL STRESS / HEALTHCARE WORKERS /
HEALTH CENTERS

MONTRI LIJUTIPOOM: PREVALENCE OF / AND FACTORS RELATED TO
OCCUPATIONAL STRESS AMONG HEALTHCARE WORKERS IN HEALTH CENTERS,
2004. THESIS ADVISOR: ASST.PROF.SOONTORN SUPAPONG, THESIS CO-
ADVISOR: ASST.PROF.WIROJ JIAMJARASRANGSI, 123 pp. ISBN: 974-53-1235-5.

The purposes of this cross-sectional descriptive study were to determine the prevalence rate and related factors of occupational stress among healthcare workers in health centers, 2004. Data collecting instruments were (1) Suanprung Stress Test (SPST-20) and (2) Self-administered occupational stress questionnaires which was designed basing on the job demand-control model. The questionnaires were sent to 1,906 healthcare workers between November 2004 and January 2005. The response rate was 76.9 percent.

The results showed that majority of healthcare workers who were the study samples were female (59.9 percent), married (67.1 percent) and bachelor degree of education (67.5 percent). Their mean age and work duration were 35.5 and 14 years respectively. The prevalence rates of work-related and general stress among the study samples were 28.8 and 24.8 percent respectively. Job related factors which were significantly and positively associated with occupational stress included: high work demand [OR (95% CI) = 2.14 (1.56-2.93)], the need for personal career development [OR (95% CI) = 1.95 (1.36-2.81)]. And job-related which were significantly and inversely associated with occupational stress were: high decision latitude [OR (95% CI) = 0.25 (0.18-0.35)], low work environment problem [OR (95% CI) = 0.26 (0.19-0.37)] and high benefits [OR (95% CI) = 0.50 (0.39-0.62)]. Other factors which were statistical significantly associated with occupational stress included: job position (dental nurse), poor family income, high family burden, relationship in family and opinion on Universal Coverage Project.

The author recommends that increasing the number of healthcare workers, improving work system, training for work development and improving salary system should be considered to prevent occupational stress among healthcare workers in health centers.

Department	Preventive and Social Medicine	Student's signature..... <i>Montri Lijutipoom</i>
Field of study	Occupational Medicine	Advisor's signature..... <i>Soontorn Supapong</i>
Academic year	2004	Co- advisor's signature..... <i>Wiroj Jiamjarasrangsi</i>

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความกรุณาและการช่วยเหลือเป็นอย่างดี
 ยิงจาก ศาสตราจารย์นายแพทย์พรชัย สิทธิศรีธัญกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์สุนทร สุขพงษ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์วิโรจน์ เจียมจรัสรัมย์ อาจารย์ประจำภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกัน
 และสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์สุรศักดิ์
 บุรณตรีเวทย์ อาจารย์ประจำภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 และแพทย์หญิงประนอม คำเที่ยง นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดลพบุรี ที่ได้สละเวลาในการให้
 ความรู้ คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งได้ตรวจสอบความถูกต้องของ
 วิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ อาจารย์ประจำภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกัน
 และสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้อง
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ คุณธรรม และให้ความเมตตา
 กรุณาแก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษา

ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและ
 รายละเอียดของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนอมน้ำทุกท่านที่ได้สละเวลาในการ
 ตอบแบบสอบถาม และขอขอบคุณผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูลทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการ
 ติดตามและรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับให้ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ คุณประภาพร สุวรรณ์ชัย นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน รุ่น 1
 และเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาอาชีวเวชศาสตร์ รุ่น 4 ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
 คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกคนที่ทำให้กำลังใจ การช่วยเหลือ และคำแนะนำใน
 การทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา ที่ให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและให้
 การสนับสนุนด้านการศึกษาด้วยดีมาโดยตลอด รวมถึงบุคคลในครอบครัว ลิจิตฎุมิ ทุกท่านที่เป็น
 กำลังใจอันสำคัญยิ่ง จนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 สมมติฐานในการวิจัย.....	4
1.5 ข้อยกเว้นในการวิจัย.....	4
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด.....	7
2.2 ความหมายของสถานีนอนัมย์.....	23
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	33
3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	33
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	44
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงาน กับปัจจัยด้านต่างๆ.....	59
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	66
5.2 อภิปรายผล.....	68
5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	74
5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	75
รายการอ้างอิง.....	76
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก คະแนนแบบสอบถามความเครียด.....	81
ภาคผนวก ข รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	88
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม.....	90
ภาคผนวก ง ความซุกของความเครียดทั่วไปและผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างความเครียดทั่วไปกับปัจจัยด้านต่างๆ.....	101
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	112

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัย.....	35
ตารางที่ 3.2	การแปลผลแบบสอบถามความเครียดจากการทำงาน.....	39
ตารางที่ 3.3	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
ตารางที่ 4.1	การตอบกลับแบบสอบถามจำแนกตามเขตสาธารณสุข.....	44
ตารางที่ 4.2	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	45
ตารางที่ 4.3	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามปัจจัยทางครอบครัว.....	48
ตารางที่ 4.4	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามความคิดเห็นต่อการดำเนินงานภายใต้นโยบายของรัฐด้านการ กระจายอำนาจโดยโอนสถานีนามัยไปอยู่ภายใต้การดูแลของ อบต.	49
ตารางที่ 4.5	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามความคิดเห็นต่อการดำเนินงานภายใต้โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค.....	50
ตารางที่ 4.6	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามความคิดเห็นต่อการดำเนินงานภายใต้ นโยบายของรัฐด้านการ ปรับลดจำนวนข้าราชการ.....	51
ตารางที่ 4.7	ข้อมูลลักษณะทั่วไปของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสถานีนามัย จำแนกตามปัจจัยจากการทำงานในด้านต่างๆ.....	52
ตารางที่ 4.8	ความชุกของความเครียดทั่วไปและความชุกของความเครียดจากการทำงาน...	53
ตารางที่ 4.9	ความชุกของความเครียดจากการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	54
ตารางที่ 4.10	ความชุกของความเครียดจากการทำงานจำแนกตามปัจจัยทางครอบครัว.....	56
ตารางที่ 4.11	ความชุกของความเครียดจากการทำงานจำแนกตามความคิดเห็นต่อการ ดำเนินงานสาธารณสุขภายใต้ นโยบายต่างๆ ของรัฐ.....	57
ตารางที่ 4.12	ความชุกของความเครียดจากการทำงานจำแนกตามปัจจัยจากการทำงาน ด้านต่างๆ.....	58

ตารางที่ 4.13	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงานกับปัจจัย ส่วนบุคคลด้านต่างๆ.....	59
ตารางที่ 4.14	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงานกับปัจจัย ทางครอบครัว.....	62
ตารางที่ 4.15	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงานกับ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานสาธารณสุขภายใต้นโยบายด้านต่างๆ ของรัฐ...	63
ตารางที่ 4.16	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงานกับปัจจัย จากการทำงานด้านต่างๆ.....	64
ตารางที่ 4.17	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงาน กับความเครียดทั่วไป.....	65

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1	กลไกการทำงานของร่างกายเมื่อได้รับความเครียด..... 11
แผนภูมิที่ 2.2	การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาจากความเครียด..... 14
แผนภูมิที่ 2.3	อธิบายความหมายของความเครียด ความบีบคั้น และการปรับตัว..... 16
แผนภูมิที่ 2.4	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยซึ่งนำไปสู่การเจ็บป่วยจากความเครียด..... 20
แผนภูมิที่ 2.5	รูปแบบความสัมพันธ์การเข้ากันระหว่างสิ่งแวดล้อมและบุคคลกับ ความเครียดในการทำงาน..... 21
แผนภูมิที่ 2.6	รูปแบบจำลอง Job demand-control model ซึ่งเป็นความสมดุลระหว่าง ปริมาณงานและระดับการตัดสินใจ..... 22
แผนภูมิที่ 3.1	เทคนิคการเลือกตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษา..... 34